

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 15274

Tarih : 04.12.2025

10/3475

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'deki hayvanat bahçeleri, barınaklar ve doğal yaşam parklarının fiziksel, biyolojik, etik ve hukuki standartlar açısından bütüncül bir şekilde incelenmesi; hayvan özgürlüğü perspektifinin siyasal ve idari yapılarda nasıl karşılık bulduğunun tespiti; bağımsız denetim ve şeffaflık mekanizmalarının güçlendirilmesi; uygulamada ortaya çıkan sorunların tespit edilmesi; idari sorumluluk zincirinin ve hayvanların kapatılmasını azaltan dönüşüm modellerinin araştırılması; mevcut sistemin hak temelli bir yaklaşımla yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, Türkiye genelinde faaliyet gösteren tüm hayvanat bahçeleri, barınaklar ve doğal yaşam parklarının etik, hukuki ve bilimsel standartlar bakımından incelenmesi ve hayvanların yaşam hakkını esas alan çözüm mekanizmalarının geliştirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci Maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını saygılarımla arz ederim.

Gülüsthan KILIÇ KOÇYİĞİT

DEM Parti Grup Başkanvekili

Kars Milletvekili

GEREKÇE

Türkiye’de hayvanat bahçeleri, barınaklar, doğal yaşam parkları ve benzeri tesislerde tutulan hayvanlara ilişkin son yıllarda kamuoyuna yansıyan bilgiler, saha gözlemleri, uzman değerlendirmeleri ve yurttaş başvuruları; bu alanlarda yapısal, etik ve hukuki sorunların bulunduğunu göstermektedir. Gaziantep Hayvanat Bahçesi’nde ortaya çıkan tablo, münferit bir durum olmayıp, yapısal ve sistematik bir sorunun dışı vurumu olabileceğini düşündürmektedir. Fillerden kedigillere, primatlardan egzotik türlere kadar pek çok hayvanın yaşam alanlarının doğal gereksinimlerini karşılamadığı; alansızlık, bitkisizlik, uyarıcı eksikliği, sert zemin kullanımı, yüksek sıcaklık/soğuk değişimleri, sosyal türlerin yalnızlaştırılması ve davranış bozukluğu bulgularının görüldüğü yönünde çeşitli uzman ve yurttaş raporları bulunmaktadır.

Mevcut yapıda hayvanların büyük bölümünün türüne özgü davranışlarını sergilemesine imkân verilmediği; dolaşma, oyun oynama, saklanma, sosyal etkileşim gibi en temel etolojik gereksinimlerin çoğu kez kısıtlandığı; kapatma koşullarının bir “yaşam alanı” olmaktan ziyade bir “sergileme mekânı” niteliği taşıdığı görülmektedir. Gaziantep örneğinde, primatların sürekli tekrarlayıcı hareketler sergilemesi, kedigillerde ileri düzey stereotipik davranışların gözlenmesi, fil ve diğer sosyal türlerde stres kaynaklı tüy yolma, kendine zarar verme ve depresyon belirtilerinin raporlanması, tesislerdeki yaşam düzeninin hayvan özgürlüğü perspektifinden son derece uzak olduğunu göstermektedir. Ayrıca barınakların yapısal olarak hayvanların temel yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamadığı, zeminlerin doğal habitatla uyumsuz olduğu, su ve gölgelik alanlarının yetersiz kaldığı, sıcak iklim koşullarında hayvanların davranışsal stres belirtileri gösterdiği iddiaları da bu tabloyu güçlendirmektedir.

Denetim süreçlerinin bağımsız ve şeffaf olmaması, sağlık kayıtlarına erişimde güçlük yaşanması, ölüm vakalarının kamuoyuyla paylaşılması, tür değişimlerine ilişkin bilgilerin açıklanmaması ve CITES yükümlülükleri kapsamında alınması gereken bilimsel rapor ve izin süreçlerinin kamuya açıklanmaması; hem idari hem hukuki açıdan ciddi soru işaretleri doğurmaktadır. Gaziantep’te doğan veya dışarıdan getirilen hayvanlara ilişkin verilerin bilimsel toplulukla paylaşılması, denetimlerin çoğu kez kurum içi raporlarla sınırlı kalması ve bağımsız uzmanların izleme taleplerinin karşılanmaması, bu tesislerin kapalı bir sistem içinde işlediğini göstermektedir. Buna ek olarak, eğitim ve koruma gibi iddia edilen işlevlerin hangi ölçütlerle yerine getirildiğine dair net bir çerçevenin bulunmaması, hayvanların rehabilitasyon ve koruma

programlarına ne ölçüde dahil edildiği konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Uluslararası yükümlülükler kapsamında CITES ve diğer koruma protokollerine uyulmaması, Türkiye'nin hayvan hakları ve koruma sorumluluklarını da tartışmalı hâle getirmektedir.

Hayvanat bahçelerinin kuruluş gerekçeleri arasında yer alan tür koruma programlarıyla uyumun zayıf olduğu, birçok tesisin bilimsel bir koruma programından ziyade ziyaretçi odaklı bir işletme mantığıyla çalıştığı yönündeki eleştiriler de dikkate değerdir. Hayvanların yalnızca bakıma muhtaç ya da insanların hizmetinde canlılar değil, öznel varlıklar olduğu gerçeği, onların yaşam hakkının güvence altına alınmasını ve mevcut kapatma pratiklerinin hak temelli bir yaklaşımla, özgür ve doğal yaşam koşullarına en yakın bir anlayış çerçevesinde yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu değerlendirme, yalnızca koşulların iyileştirilmesini değil, hayvanların özgürce ve türüne uygun şekilde var olabilmelerini merkezine alan bir anlayışın geliştirilmesini gerektirmektedir.

Benzer şekilde, barınaklarda yüksek yoğunluk, yetersiz beslenme, uygunsuz barınak koşulları ve türlerin doğal davranışlarını sergileyememesi hayvanların yaşam kalitesini ciddi biçimde düşürmektedir. 2 Ağustos 2024'te yürürlüğe giren ve sivil toplum kuruluşları ile yurttaş örgütlerinin eleştirilerine göre "katliam yasası" olarak adlandırılan düzenleme sonrasında, sokak hayvanlarının zorla toplanıp barınaklara gönderilmesi birçok tesiste ölüm, açlık, ihmal ve sistematik kötü muamele vakalarına yol açmıştır. Bazı barınaklarda hayvanlar uzun süre beslenmeden bırakılmış, yaşam alanları hijyensiz ve dar tutulmuş, görevliler tarafından fiziksel şiddet ve baskıya maruz bırakılmış; bazı canlılar uygunsuz şekilde atılmış veya can çekişirken gömülmüştür. Bu tablo, hayvanların temel yaşam haklarının sistematik olarak ihlal edildiğini göstermekte olup, barınaklardaki uygulamaların bağımsız şekilde incelenmesini ve hayvanların korunmasını sağlayacak etkili mekanizmaların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.